

Nők a posta szolgálatában

Nők a távírószolgálatban

1871-től külön távírdatanfolyamot indítottak a nők részére. Attól kezdve már nem csupán a mellékállomásokon, hanem a kisebb tiszti állomásokon is alkalmazhatták őket. Bár a fizetésük a férfiakéval azonos volt, állásukat nem rendszeresítették, nyugdíjban nem részesülhettek. Egészen 1886-ig kellett várni arra, hogy a postatisztviselőnők is megkaphassák a véglegesítésüket és ezzel elnyerjék a nyugellátáshoz való jogot.

A legelső távírársnőknek 300 forint volt a kezdő fizetésük, ezt természetbeni juttatásként kétszobás lakás használata egészítette ki. A távirat kézbesítéséért ún. „tantiemben” (osztalék) részesültek, azaz minden egyes távirat után 5 krajcárt kaptak.

Telefonos kisasszonyok

1881. május 1-én a Magyar Királyság területén is átadták az első telefonközpontot, melynek megvalósításában jelentős szerep jutott a Puskás testvéreknek, Tivadarnak és Ferencnek. Kezdetben azért nők látták el a kapcsolási feladatokat, mert úgy vélték, ők rendelkeznek azokkal az adottságokkal, amelyek az ilyen jellegű munka elvégzéséhez szükségesek.

Az első kezelőnő, Matkovits Júlia a telefonkezelés tudományát Puskáséktól tanulta. 1881. április 1-én sikeresen levizsgázott, attól fogva az ő feladata lett az újoncok betanítása és vizsgáztatása. Telefonkezelőnői állásra csak olyan intelligens úrilányok pályázhattak, akiket legalább két közismert úri család ajánlott. Iskolai előképzettséget nem kötöttek ki, de a jó megjelenés mellett rendelkezniük kellett megfelelő intelligenciával, kiváló emlékezőtehetséggel és nem utolsósorban tisztán, érthetően kellett beszélniük magyarul és legalább még egy idegen nyelven.

A gyakorlati vizsga előtt az újoncoknak meg kellett tanulniuk kívülről az előfizetők nevét, összepárosítva a kapcsolási számukkal, lakcímükkel, sőt foglalkozásukkal. A vizsgát negyedévente megismételték, mert az előfizetők száma rohamosan nőtt.

Levélhordók és kézbesítők

Egyes munkaterületek csak az első világháború idején nyíltak meg a nők előtt. A táviratkézbesítői és levélhordói munkát azért engedélyezték számukra, mert a munkaképes férfiak többsége a fronton szolgált. 1917-től kezdve elsősorban azokat a nőket alkalmazták, akiknek valamely férfi családtagja hősi halált halt. Az alkalmaztatásuk feltétele az írni és olvasni tudás mellett az erkölcsi bizonyítvány megléte volt. Munkájukért 2 korona 50 fillér napidíjban részesültek, sapkát és postásblúzt is kaptak.

Nők a postahivatalok élén

A hivatalban dolgozó nőknél a legmagasabb tisztség, amit elérhettek, a postamester volt, ezért sokan reménykedtek abban, hogy elnyernek egy megüresedett állást. A postamester meghatározott illetmény fejében, az általa felfogadott személyzettel bonyolította a gondjaira bízott postahivatal forgalmát. 1867-ben még csak 52 hivatal élén találunk postamesternőt, a század végén viszont már több nő vezetett hivatalt, mint férfi.

Csicseri Ormós Mária
m. kir. postamester
Szerep.

Nők a posta műszaki szolgálatában

1945-ig a nők csak kiegészítő munkakörökben dolgozhattak, de a második világháború után az összes munkaterület megnyílt számukra. A posta műszaki területein való alkalmazásukat nem fogadták túlzott lelkesedéssel, még a vezetők körében is elhangzottak olyan megjegyzések, miszerint a „*nőkből sosem lesz férfiakkal egyenértékű műszaki szakember, a nőkben kevés vagy hiányzik a logikai és kombinatív készség.*”

1951-től segédműszerész tanfolyamot indítottak a számukra, de ez a mindössze 9 hónapos képzés nem bizonyult elegendőnek a szükséges alapismeretek elsajátítására, ehhez társult a női műszerészek irányában megmutatkozó alapvető bizalmatlanság.

Három 18-20 éves női műszerész a *Szocialista Posta* c. lap számára adott interjúban elmondta, milyen keményen kellett küzdeniük azért, hogy elismerjék a munkájukat. A tanfolyamot követően folyamatos képzéseken vettek részt, s a gyakorlatban is bizonyítaniuk kellett tudásukat. „*Sok sírás és álmatlan éjszaka volt az ára annak, hogy az üzem gépezetének jelentős fogaskerekévé váltunk.*”

Női postamérnökök

A második világháború előtt országos viszonylatban is csekély volt a női mérnökök száma, 1927-ben például csak hárman dolgoztak ipartelepeken. A nők nagyobb számú alkalmazása a mérnöki munkakörökben az 1950-es évekre tehető, de többségük még akkor is harmadával keresett kevesebbet a férfiaknál.

Az 1960-as években a Magyar Postán a vonalfenntartási és építésmérnöki feladatokat ellátó 3889 dolgozó között csupán 52 nő volt. A Képes Postás című folyóirat egyik cikkében mutatta be Debreceni Lászlónét, a Posta Központi Javítóüzem erősáramú részlegének mérnökét.

„(...) Debreceni Lászlóné 28-30 év körüli fiatalasszony, az üzemben is fiatal dolgozónak számít, hiszen 6-7 éve van a postánál. Gyors beszédű, pergőnyelvű, energikus, a felelőségteljes munkát szívesen végző, mindig az újat kereső dolgozó. Ő tervezte többek között a szentesi és a Kab hegyi televízió adó kapcsoló – tábláját, s most az ő munkája nyomán, irányításával készül a csepeli telefonközpont kapcsoló szekrénye. A Páva utcai részlegnél az egyetlen mérnök nő. Eleinte az volt a véleménye, hogy a nőknek ötször annyit kell dolgozniuk, mint a férfiaknak, hogy elismerjék munkájukat. Ez a vélemény talán abból is adódott, hogy amikor ide került, azt mondták: női mérnök? Még csak ez hiányzott! Azóta saját, s dolgozótársai álláspontja is változott. Nemrégén kiváló dolgozó oklevéllel ismerték el jó munkáját, s ugyancsak dicséret, hogy ő a technikusok csoportvezetője.”

Egyéni sorsok

Egy postás família – A Mikola család

Kezdetben a postai szolgálatba lépő nőknek vagy az édesapja, vagy a férje dolgozott postamesterként. Nem volt ez másképpen a Mikola család esetében sem. Mikola Károlyné Horváth Anna édesapja az 1848-49-es szabadságharcot honvéd-huszárfőhadnagyi rangban harcolta végig, majd bujdosni kényszerült. Az általános amnesztia bekövetkeztével visszatérhetett az országba, és postamesterként kereste a kenyerét egészen 1870-ben bekövetkező haláláig. Özvegye valamiért nem vehette át a hivatal vezetését, azonban a négy lánygyermek közül a 16 esztendős Anna „*már fel tudta fogni helyzetük komolyságát és beállt az ottani postára gyakornokul.*” Anna a postai tanfolyamot mégsem fejezte be, mert „*megérkezett Gáváról a rózsaszínű levélke a következő tartalommal: Kedves kis postagalamb Hallod – hozzád szól a lant: Szállj be hozzám, légy velem Végig egész életem.*”

Mikola Károly, ki édesapja révén erdélyi nemes volt, előbb a gávai postánál szolgált évi 120 forint fizetésért. „*Erre a fizetésre ugyanis elég bátorsága volt meg is nősulni.*” A fiatal feleség férje oldalán végezte el a tanfolyamot Gáván. Amikor Károlyt kinevezték jegyzőnek, hogy hozza rendbe a falu zilált ügyeit, Anna vitte tovább a postamesteri hivatalt. Mikola már három fiú atya volt, amikor Hevesen kapott postamesteri hivatalt, felesége kiadóként szolgált mellette. A Mikola házaspárnak 12 gyermeke született, közülük hárman is a postaintézetben tanultak tovább. Legidősebb lányuknak, Margitnak, mint „született postásnak” alig kellett készülnie arra, hogy a posta- és távírdakiadói vizsgát sikerrel letegye. „*Szakavatottsága ösmeretes. Szép és gyorsírásával, szép számaival és gyors számadásával mindenkit bámulatra ragad. Mindezek mellett nem marad ő hátra a női foglalkozásokban sem, megosztja édesanyja házi dolgait és a varró-asztalról sok csinos munka kerül ki kezei közül.*”

Önéletírásában Anna megemlítette azt a három fontos pillért is, ami alapján a nőknek helyt kellett állnia a világban: „*Egy jó feleség egyszerre jó háziasszony, jó anya s jó hivatalnok is lehet, de ezenkívül kedves szeretett tagja a társadalomnak.*”

Mikola Károly
m. kir. postamester
Heves.

Mikola Zoltán
m. kir. posta és táv. kiadó
Pécska.

Mikola Károlyné
m. kir. postamesterné
Heves.

Mikola Margit
m. kir. posta és táv. kiadó
Heves.

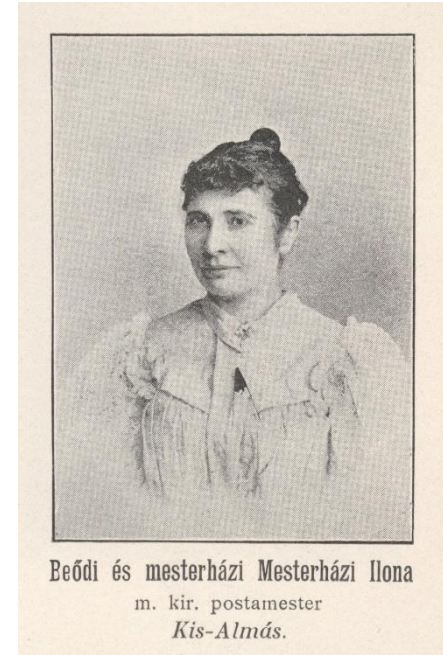
Özv. Stromszkyné Szabados Fáni

Szabados Fáni a Trencsén vármegyei Moravánban 1886-tól vezette a postamesteri hivatalt. A nemesi felmenőkkel rendelkező kisasszonyt Stromszky Károly földbirtokos vette feleségül, ám számtalan elemi csapás érte gazdaságukat, ezért a férj halálát követően Fáni arra kényszerült, hogy munkába álljon. A helyi földbirtokos ingyen lakhatást biztosított a számára, mellé zöldségeskertet is kapott, így az élelmezését önellátóan biztosította egész évben.

Beódi és mesterházi Mesterházi Ilona

Mesterházi Ilona a postánál talált mentsvárat magának. Ilonának alig, hogy felserdült, megkérték a kezét, azonban a vőlegényben nagyot csalódott, s „meggyűlölte az egész férfi nemet”. MÁV tisztviselő édesapja halála után döntött úgy, hogy postássá lesz, és hátat fordít addigi életének. Kisalmáson nyert hivatalt, ahol „meggyógyult szíve sebe és megszűnt férfiak iránt táplálta gyűlölete”, mert megismerte a „másik ő-t”.

Beódi és mesterházi Mesterházi Ilona
m. kir. postamester
Kis-Álmás.

Báthory Emília

Báthory Emília Seprősön töltötte be a postamesteri tisztséget. Életének legboldogabb pillanatai közé számította azt, mikor kinevezését megkapta, ezáltal önállóságához jutott. A nőemancipáció elkötelezett híveként a következőket írta az önéletrajzában: *„Az önálló kenyérkereset valóságos megváltás a nőre, megmenti a férjre való megalázó várakozástól vagy a jellem lealacsonyításával járó férjvadászattól. (...) A mai egoista világban valóban nagy kincs az önálló kenyérkereset.”*

Báthory Emilia
m. kir. postamester
Seprős.

Elsők között

A. Matkovits Júlia (1861-1915) – Az első telefonoskisasszony

Matkovits Júlia a telefonkezelést a Puskás testvérektől tanulta meg, személyi okmányai alapján a távbeszélővizsgát már 1881. április 1-én letette. A legelső távbeszélőközpontban természetbeni lakást biztosítottak a számára, az ő feladata lett betanítani a kezdő kezelőnőket. 35 éven keresztül szolgált a telefonközpontban, munkája mellől kellett kórházba szállítani, ahol rövidesen meghalt. Kollégái és ismerősei kötelességtudó, egyszerű nőként jellemezték.

Özv. Scheicher Ferencné Korizmics Flóra (1850-1935)

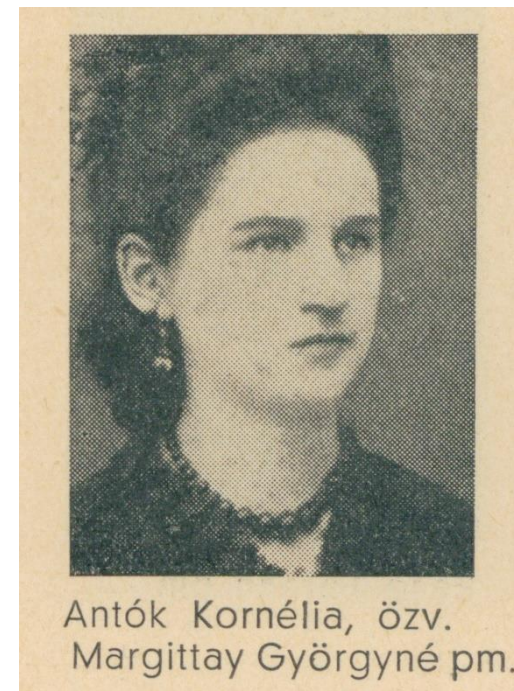
Scheicher Ferencné az 1871-ben induló első távírdatanfolyam hallgatója volt. Tanulmányai befejezése után a központi távírdán teljesített szolgálatot. Többször részesült jutalomban és elismerésben. 1912-ben vonult nyugdíjba, 40 éves szolgálatáért a kereskedelemügyi minisztertől díszérmet kapott.

Özv. Margittay Györgyné Antók Kornélia (1852-1921)

1870. augusztus 10-én jelent meg a miniszteri rendelet, mely kimondta, hogy ezt követően nők is tehetnek kiadói vizsgát. Ugyanezen év szeptemberében a 18 esztendő Antók Kornélia sikerrel elvégezte a postakiadói tanfolyamot, majd jelentkezett az első távírdatanfolyamra, amit szintén kitűnő eredménnyel végzett el.

Férjhez ment Margittay György földbirtokoshoz, akitől azonban fél év után különvált, és hazaköltözött Törökbecsére a szüleihez, ott segítette a hivatali munkát. Margittay György visszatért a feleségéhez, aki megbocsájtott neki és otthagyta a hivatalt. Férje és szülei halálát követően Kornélia szállító postamester lett, Mária nővérével nevelte négy gyermekét. A szállítási átalány azonban kevésnek bizonyult a családfenntartáshoz, ezért Kornélia Szondon lett postamester. Ezt a hivatalt két lányával vezette 1921-ben bekövetkező haláláig.

Antók Kornélia, özv.
Margittay Györgyné pm.

Pálinkás Ilona

Kiadóként kezdte pályáját, majd 1911-ben kezelőnői kinevezéssel került a nagyikikindai hivatalhoz. 1914 júliusában a bázsi pályaudvar postahivatalához rendelték ki, amit a szerb csapatok bombázni kezdtek. A vasúti és állami alkalmazottak mind elmenekültek, a hatalmas épülettömböt több találat érte, de Ilona végig kitartott állomáshelyén, így a katonai parancsnokság az ő közreműködésével tette meg a tervezett támadás elhárítására szükséges intézkedéseket. Magatartásáért Ferenc József magyar királytól megkapta az arany érdemkeresztet. Az első világháború végéig Szabadkán teljesített szolgálatot, majd Szegedre menekült és ott dolgozott, mint postaelenőr.

K. Artner Klára – „Gazdaságos, ízléses postaépületeket kell tervezni” – A Postai Tervezői Iroda építészmérnöke

K. Artner Klára a Posta Tervezői Iroda építészmérnöke 1957-től kezdve tervezett a posta számára épületeket. Első jelentősebb munkája az 1964-ben átadott pestimrei posta épülete volt, melyet számos jelentős megbízás követett. Az ő nevéhez köthető a római parti postáspiheőház tervezése, amit 1964-ben kezdtek el építeni, majd 1970-re készült el a hat emeletes üdülőtömb.

1986-ban a Fertőtónál a Postás Vízitelep megalkotása is az ő nevét dicséri. Ebben a munkában két női munkatársa is részt vállalt. Duró Imréné statikus tervező és Tercsák Györgyi gépész tervező. Az épületek kivitelezésénél főként természetes anyagokat használtak. Favázás szerkezetű épületeket nádtető fedte. A legtöbb épületét tömbszerű, vaskos betonszerkezet jellemzi, ami a korszak modernista stílusát tükrözi.

Munkája kiindulási elvének azt vallotta, hogy a posták mivel középületek, ezért ezt a külsejükben, belső berendezésükben egyaránt ki kell fejezni. Fontos a gyakorlatiasság, egyszerűség és a nagy terek építése. Legfőbb vágya volt, hogy a fővárosban tervezzen postai épületeket, építményeket, ebből kettő meg is valósult. A római parti üdülő és a Budapesti Egyéges Rádiótelefon Állomás tornyának tervezése, utóbbi a Száva utcában (X. kerület). Ezeken kívül több vidéki épület tervezése köthető a nevéhez, mint például: badacsonytomaji postaépület, a miskolci Posta-és Távbeszélő Központ vagy éppen a „Petőfi” Rádióállomás a Dunántúlon.

Palotás Magda

„Egy alkalommal újságíró robbant be a Posta vezérigazgatóságára. A főnökével szeretnék beszélni – mondta egy rendkívül fiatal, csinos nőnek a titkári szobában. Melyikkel? – ment ő bele a játékba. Az öreggel – intett a kolléga a vezérigazgató-helyettes szobája felé. Tessék, az én vagyok. – felelte a fiatal nő az elképedt újságírónak.”

Az eset Palotás Magdával történt meg, aki 23 éven át (1961-1984) töltötte be a vezérigazgató-helyettesi posztot a postán, mindezek mellett munkaügyi és szociálpolitikai igazgató is volt.

Paraszi család gyermekeként Jásztelken nőtt fel, ahol a második világháború idején pénzkeresés céljából tanyákra járt dolgozni. Édesapja révén került közel a postai hivatáshoz. A kézbesítési feladatokat ellátó családfő részt vett a helyi kommunista párt megalapításában. Az ő hatására Magda előbb a pártiskolát járta ki, majd 1952-ben a Postaügyi Minisztérium titkárságára osztották be igazgatási munkára. Itt megismerkedett a szakmával, szakvizsgálója után főelőadó, csoport-, majd osztályvezető lett. A munkahelye biztosította továbbtanulását, 1960-ban elvégezte az ELTE jogtudományi karát, majd a vezetőképzőt is.

Mint munkaügyi és szociálpolitikai igazgató, szívügyének tekintette a fiatal házas vagy egyedülálló postás dolgozók lakhatását.

Szűts Ildikó

Szűts Ildikó a ELTE Bölcsészettudományi Karán, majd a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetemen szerzett diplomát. A '90-es években saját tanácsadó céget hozott létre, ami számos nemzetközi vállalatnak volt a partnere. 11 éven keresztül dolgozott a Magyar Posta Zrt.-nél vezetőbeosztásban, ahol 2008-2010 között a társaság első női vezérigazgatójaként tevékenykedett. Vezetői időszaka alatt a Magyar Posta két alkalommal is elnyerte a *World Mail Awardot*, azaz a világ postáinak Oscar-díját. Először a *People Management* kategóriában ismerték el, majd a legjobb szervezetfejlesztésért járó jutalmat is megkapta. Szűts Ildikó 2010-2014 között az OTP Nyrt. elnöki főtanácsadója volt. Jelenleg a Budapest Gyógyfürdői és Hévízei Zrt. vezérigazgatója.

Tevékenységeiért elnyerte a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjét. Az Amerikai Kereskedelmi Kamara *Women of Excellence* díjjal hálálta meg munkáját.

